

BỘ CÔNG THƯƠNG

BẢO VỆ DOANH NGHIỆP TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ

(Bộ sách hội nhập kinh tế quốc tế)

NHÀ XUẤT BẢN CÔNG THƯƠNG

BỘ CÔNG THƯƠNG

LỜI NÓI ĐẦU

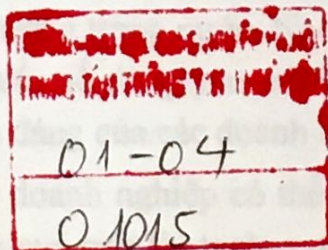
BẢO VỆ DOANH NGHIỆP TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ

(BỘ SÁCH HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ)

Biên soạn: TS. Bùi Hữu Đạo

Luật gia Tô Hoài Nam

TS. Phạm Thế Hưng

NHÀ XUẤT BẢN CÔNG THƯƠNG

Hà Nội năm 2010

LỜI NÓI ĐẦU

Việt Nam đã trở thành thành viên chính thức của Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO), các doanh nghiệp Việt Nam bước vào thời kỳ mới: phát triển và hội nhập kinh tế quốc tế. Trong quá trình hội nhập, chắc chắn sẽ có nhiều cơ hội nhưng các doanh nghiệp cũng sẽ gặp không ít các thách thức khi tham gia thị trường quốc tế. Các thách thức sẽ ngày càng khắc nghiệt hơn khi Việt Nam chúng ta là một nước đang phát triển và có nền kinh tế định hướng thị trường hơn là một nền kinh tế thị trường.

Hội nhập kinh tế quốc tế mở ra thị trường rộng lớn để xuất nhập khẩu hàng hóa và dịch vụ; thu hút nguồn vốn, công nghệ sản xuất và công nghệ quản lý; các khoản vay ưu đãi từ nhiều nước... Đây là nguồn lực to lớn góp phần đưa nền kinh tế nước ta phát triển hơn. Bên cạnh những mặt thuận lợi, các doanh nghiệp Việt Nam đang phải đối mặt với những khó khăn, đặc biệt là cuộc cạnh tranh chiếm lĩnh thị phần trở nên quyết liệt hơn. Cạnh tranh không chỉ giữa doanh nghiệp nước ta với doanh nghiệp các nước trên thị trường nước ngoài để xuất khẩu hàng hóa và dịch vụ mà cạnh tranh ngay trên thị trường trong nước. Ngoài ra, hiện tại có nhiều quy định trong thương mại quốc tế đã gây ra những khó khăn, trở ngại cho hoạt động và lợi ích chính đáng của các doanh nghiệp.

Nhằm giúp cho các doanh nghiệp có thể tận dụng mọi cơ hội, vượt qua những rào cản thương mại trên thị trường quốc tế để bảo vệ lợi ích của mình, đồng thời nắm bắt được các quy định chung về hội nhập kinh tế quốc tế, được Bộ Công Thương giao nhiệm vụ, Nhà xuất bản Công Thương đã tiến hành xuất bản cuốn sách **“Bảo vệ doanh nghiệp trong thương mại quốc tế”**. Nghiên cứu những vấn đề đặt ra cũng như thực trạng của các doanh nghiệp Việt Nam khi tham gia thị trường quốc tế nhằm để tìm ra những kiến nghị và giải pháp bảo vệ lợi ích doanh nghiệp trong thương mại quốc tế cũng chính là mục tiêu của cuốn sách này.

Nhà xuất bản Công Thương xin trân trọng giới thiệu cuốn sách tới bạn đọc, mong muốn góp phần nâng cao hiểu biết và nhận thức của các doanh nghiệp, các nhà quản lý và các doanh nhân có đủ hành trang lý luận và thực tiễn khi tham gia vào hoạt động thương mại trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế như hiện nay. Cuốn sách cũng là tài liệu tham khảo hữu ích cho các cán bộ công chức, các giảng viên và sinh viên học tập và làm việc trong lĩnh vực liên quan đến hội nhập kinh tế quốc tế. Tuy nhiên, trong quá trình thực hiện khó tránh khỏi những sơ suất, Nhà xuất bản Công Thương mong nhận được ý kiến đóng góp của bạn đọc để hoàn thiện cuốn sách trong những lần tái bản tiếp theo.

Mọi ý kiến đóng góp xin gửi về:

Nhà xuất bản Công Thương

Địa chỉ: 46 Ngô Quyền, Hà Nội

Điện thoại: 04 - 3 826 0835

Email: nxbct@moit.gov.vn

NHÀ XUẤT BẢN CÔNG THƯƠNG

MỞ ĐẦU

Từ đầu năm 2007, Việt Nam đã trở thành thành viên chính thức của Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO). Doanh nghiệp Việt Nam (kể cả doanh nghiệp nhà nước, doanh nghiệp dân doanh và doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài) bước vào thời kỳ mới: phát triển và hội nhập sâu rộng hơn hẳn trước. Hiện nay, nền kinh tế nước ta đang gặp nhiều khó khăn như lạm phát tăng cao, giá cả leo thang..., nhiều vấn đề mới được đặt ra do đó cần những giải pháp mới để doanh nghiệp nước ta tiếp tục phát triển bền vững, góp phần chủ yếu thúc đẩy công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Gia nhập WTO với sân chơi rộng lớn hơn trước và gặp nhiều đối tác mới, trong cuộc cạnh tranh gay gắt để nâng cao vị thế nước ta, sức mạnh của cả dân tộc ta cần phải được phát huy, trong đó doanh nghiệp và doanh nhân nước ta giữ vai trò chủ thể. Trong khuôn khổ WTO, về nguyên tắc cuộc cạnh tranh sẽ diễn ra bình đẳng, cùng một sân chơi, một luật chơi, một trọng tài, không có phân biệt đối xử, càng không có ưu ái, chiếu cố và mọi người cùng thắng (win - win), thế nhưng, với quy luật "mạnh được yếu thua" là không tránh khỏi, phần thắng đương nhiên thuộc về sản phẩm hoặc dịch vụ có năng lực cạnh tranh cao hơn.

Hội nhập kinh tế quốc tế đặt ra những thách thức lớn cần được bảo vệ đối với các doanh nghiệp Việt Nam như các rào cản thuế quan và phi thuế quan, các rào cản kỹ thuật, an toàn vệ sinh thực phẩm, vấn đề vi phạm quyền sở hữu trí tuệ; cạnh tranh không lành mạnh và nhất là vấn đề trợ cấp, chống bán phá giá là lĩnh vực mà các doanh nghiệp Việt Nam đã bị kiện và thua thiệt ở các thị trường lớn như Hoa Kỳ, EU, Nhật Bản... Việt Nam đã trở thành thành viên thứ 150 của WTO từ năm 2007; nhưng do chúng ta chưa được công nhận là có nền kinh tế thị trường nên trong hoạt động thương mại quốc tế, nhất là trong lĩnh vực xuất nhập khẩu, các doanh nghiệp

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Andrew Hudson (năm 2004), "*Tổng quan về các quy định chống bán phá giá của WTO, Hoa Kỳ, EU và Australia*". Tài liệu Hội thảo Pháp lệnh Chống bán phá giá do Bộ Thương mại phối hợp với Ôxtrâyliia tổ chức tại Thành phố Hồ Chí Minh (ngày 09/12/2004).
2. Bộ Kinh tế và Công nghiệp Nhật Bản (năm 2005), *Báo cáo về sự không phù hợp với WTO trong chính sách thương mại của một số nước đối tác năm 2005*, Chương V, trang 255.
3. Bộ Thương mại (năm 2001), "*Chống bán phá giá: mặt trái của tự do hoá thương mại*", Hà Nội.
4. Bộ Thương mại - Vụ Chính sách thương mại đa biên (năm 2000), "*Kết quả Vòng đàm phán Uruguay về hệ thống thương mại đa biên*", Nhà xuất bản Thống kê.
5. CEG (năm 2005), Tài liệu hội thảo của Dự án "*Nâng cao năng lực chống bán phá giá cho Việt Nam trong quá trình hội nhập kinh tế thế giới*", Quỹ xây dựng năng lực quản lý quốc gia có hiệu quả Việt Nam - Ôxtrâyliia.
6. Đỗ Tuyết Khanh (năm 2004), "*Tìm hiểu luật và chính sách chống bán phá giá của Hoa Kỳ*", www.thoidai.org.
7. Đinh Thị Mỹ Loan (năm 2005), "*Cam kết giá theo pháp luật chống bán phá giá của EU*", Tạp chí Thương mại số 44/2005.
8. H. Jacson và S. Croley (năm 1996), "*Các thủ tục giải quyết tranh chấp của WTO, chuẩn mực đánh giá và dẫn chiếu các quốc gia*", Tạp chí American Journal of International Law.
9. Hà Yên (năm 2004), "*Doanh nghiệp sản xuất tôm Việt Nam kiên quyết chống lại việc áp thuế*", VietnamNet, ngày 07/7/2004.
10. Hà Yên (năm 2005), "*Xuất khẩu tôm vào Mỹ: phải "đặt cọc" hàng chục triệu USD*" Vietnamnet, ngày 15/4/2005.
11. Helle R. Weeke (năm 2003), "*Thủ tục chống bán phá giá theo pháp luật Hoa Kỳ*", Tài liệu hội thảo do Bộ Thương mại phối hợp với dự án STAR tổ chức tại Hà Nội.
12. Hiệp hội Ngành công nghiệp điện tử Nhật Bản (năm 1997), "*Thông tin về vụ kiện bán phá giá giữa EU và Nhật Bản đối với các sản phẩm bán dẫn*"; "*Thông báo về thỏa thuận giữa ngành công nghiệp bán dẫn Nhật Bản và EU*", ngày 18/12/1997.

13. Kathleen Macmillan (1995), "*Chống bán phá giá: Điều tiếp theo trong chương trình nghị sự thương mại*" Tạp chí Kinh tế học kinh doanh Canada, Tập 3.
14. Lindsey, Brink và Dan Ikenson (năm 2002), "*Cải cách Hiệp định Chống bán phá giá: Con đường cho các đàm phán WTO*" Phân tích chính sách thương mại, số 21, Viện Cato, Washington DC.
15. Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (năm 2004), "*Pháp luật về chống bán phá giá - Những điều cần biết*".
16. Raj Krishna (năm 1997), "*Một vài khía cạnh của chống bán phá giá theo quy định của pháp luật và trong thực tiễn*".
17. Ủy ban quốc gia về Hợp tác kinh tế quốc tế (năm 2005), "*Tác động của các Hiệp định WTO đối với các nước đang phát triển*".
18. William Barringer (năm 2005), "*Luật pháp Hoa Kỳ về biện pháp bồi thường thiệt hại đối với các nền kinh tế phi thị trường*", Willie Farr & Gallagher LLP.
19. Williams E. Perry (năm 1997), Viễn cảnh kinh tế "*Luật Chống bán phá giá Hoa Kỳ: Luật Thương mại quyền lực nhất*", USIA Electronic Journal, Vol. 2, No.3 (P 1).
20. WTO (năm 2004), "*Hoa Kỳ - Các biện pháp chống bán phá giá tạm thời chống lại tôm của Thái Lan*".
21. Báo cáo tác động của những thay đổi về chính sách và một số ngành xuất nhập khẩu chính do việc Việt Nam gia nhập WTO đối với một số lĩnh vực kinh tế, Phạm Chi Lan, Đinh Hiền Minh, năm 2008 (Bản tóm tắt trên <http://wto.nciec.gov.vn/default.aspx>).
22. Lê Danh Vĩnh, "*Về những tác động sau hai năm gia nhập WTO đối với một số ngành hàng của Việt Nam*", Tạp chí Cộng sản, No 796.
23. Trung tâm TTTL-CIEM "*Một số vấn đề bất cập trong đầu tư trực tiếp nước ngoài tại Việt Nam từ năm 2007 đến nay*", năm 2009.
24. Nguyễn Mai, "*Việt Nam gia nhập WTO: Hai năm nhìn lại*", Báo Đầu tư, ngày 09/01/2009.
25. Nguyễn Sinh Cúc, "*Nông nghiệp Việt Nam sau hai năm gia nhập WTO*", Tạp chí Con số và Sự kiện, No. 2, năm 2009.
26. Nguyễn Thúy Hương, "*Đầu tư trực tiếp nước ngoài năm 2008*", Tạp chí Cộng Sản, No. 795, tháng 01/2009, Doanh nghiệp, No. 14, ngày 13/02/2009.
27. Trung tâm TTTL-CIEM "*Tác động xã hội của việc gia nhập WTO*", năm 2008.

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	7
Chương 1: BẢO VỆ DOANH NGHIỆP - NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ	14
1.1 VỊ TRÍ, VAI TRÒ DOANH NGHIỆP TRONG HOẠT ĐỘNG KINH TẾ QUỐC TẾ VÀ BẢO VỆ DOANH NGHIỆP	14
1.1.1 Khái niệm doanh nghiệp	14
1.1.2 Vai trò doanh nghiệp.....	18
1.1.3 Lợi ích doanh nghiệp và bảo vệ lợi ích doanh nghiệp	26
1.2 CƠ HỘI, THÁCH THỨC, QUYỀN LỢI VÀ NGHĨA VỤ ĐỐI VỚI CÁC DOANH NGHIỆP TRONG HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ	33
1.2.2 Vấn đề nền kinh tế phi thị trường ở Việt Nam và những ảnh hưởng của nó.....	38
1.2.3 Vấn đề xung đột lợi ích nhóm trong doanh nghiệp.....	47
1.3 QUYỀN LỢI VÀ NGHĨA VỤ CỦA CÁC DOANH NGHIỆP TRONG HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ	54
1.3.1 Các lợi ích của hệ thống thương mại WTO	54
1.3.2 Các quyền lợi của các thành viên WTO	61
1.3.3 Các nghĩa vụ của các nước thành viên WTO.....	65
1.4 KHUNG PHÁP LÝ CỦA VIỆT NAM VÀ QUỐC TẾ TRONG BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP	65
1.4.1 Khung pháp lý bảo vệ lợi ích các doanh nghiệp của Việt Nam.....	65
1.4.2 Khung pháp lý của WTO	86
1.5 KINH NGHIỆM MỘT SỐ NƯỚC KHU VỰC VÀ QUỐC TẾ ĐỐI VỚI BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ	111
1.5.1 Vấn đề “chống bán phá giá”	111
1.5.2. Cơ chế giải quyết tranh chấp của WTO	118

1.5.3 Vấn đề bảo hộ Quyền SHTT và hoạt động thương mại	121
1.5.4 Nâng cao năng lực cạnh tranh của các doanh nghiệp Việt Nam trong cạnh tranh bình đẳng	124

Chương 2: THỰC TRẠNG BẢO VỆ LỢI ÍCH CỦA DOANH NGHIỆP TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ 126

2.1 THỰC TRẠNG VIỆT NAM SAU BA NĂM GIA NHẬP WTO - VẬN HỘI VÀ THÁCH THỨC ĐỐI VỚI CÁC DOANH NGHIỆP VIỆT NAM.....	126
2.2 THỰC TIỄN ÁP DỤNG TỐI HUỆ QUỐC VÀ ĐÃI NGỘ QUỐC GIA	132
2.2.1 Thực tiễn áp dụng nguyên tắc Tối huệ quốc.....	132
2.2.2 Thực tiễn áp dụng Nguyên tắc Đãi ngộ quốc gia	137
2.3 THỰC TIỄN ÁP DỤNG THUẾ CHỐNG TRỢ CẤP TRÊN THẾ GIỚI THỜI GIAN QUA	141
2.3.1 Tình hình chung.....	141
2.3.2 Mức độ áp dụng	143
2.4 THỰC TIỄN ÁP DỤNG BIỆN PHÁP TỰ VỆ THỜI GIAN QUA..	146
2.5 THỰC TIỄN CÁC VỤ KIẾN VÀ TÁC ĐỘNG VỀ CHỐNG BÁN PHÁ GIÁ ĐỐI VỚI VIỆT NAM THỜI GIAN QUA	149
2.5.1 Tình hình chống bán phá giá trên thế giới thời gian qua	149
2.5.2 Một số vụ kiện chống bán phá giá điển hình.....	157
2.5.3 Tình hình chống bán phá giá đối với Việt Nam	166
2.6 VẤN ĐỀ THỰC THI QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ	185
2.7 NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA TRONG BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP	190
2.7.1 Vai trò của doanh nghiệp nhà nước chưa tương xứng với tiềm năng và đầu tư của Nhà nước.....	191
2.7.2 Những yếu tố giới hạn nội dung về quyền và lợi ích của doanh nghiệp.....	194
2.7.3 Đánh giá chung.....	196

Chương 3: CÁC KIẾN NGHỊ VÀ GIẢI PHÁP BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ 203

3.1 QUAN ĐIỂM VỀ BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP	203
3.2 DỰ BÁO VỀ NHỮNG TÁC ĐỘNG CỦA HỘI NHẬP VÀ GIA NHẬP WTO ĐỐI VỚI PHÁT TRIỂN KINH TẾ VIỆT NAM.....	206
3.2.1 Những tác động tích cực.....	206
3.2.2 Những tác động của việc phải thực hiện các nghĩa vụ cam kết gia nhập WTO.....	210
3.3 XU HƯỚNG BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP TRONG TIẾN TRÌNH HỘI NHẬP	215
3.3.1 Áp dụng biện pháp tự vệ.....	217
3.3.2 Áp dụng Thuế Chống trợ cấp	218
3.4 DỰ BÁO KHẢ NĂNG BỊ KIẾN CHỐNG BÁN PHÁ GIÁ ĐỐI VỚI HÀNG XUẤT KHẨU VIỆT NAM.....	220
3.4.1 Nhận dạng các nguyên nhân chính gây ra các vụ kiện.....	220
3.4.2 Một số mặt hàng xuất khẩu có khả năng bị kiện	226
3.5 CÁC GIẢI PHÁP VÀ KIẾN NGHỊ BẢO VỆ LỢI ÍCH DOANH NGHIỆP THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ.....	232
3.5.1 Bảo vệ lợi ích doanh nghiệp đối với MFN và NT.....	232
3.5.2 Giải pháp bảo vệ doanh nghiệp đối với chống bán phá giá...	236
3.5.3 Giải pháp đối với chống trợ cấp	252
3.5.4 Giải pháp tăng cường vai trò của hệ thống SHTT và hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ của doanh nghiệp	261
3.5.5 Giải pháp xây dựng và bảo vệ thương hiệu	267
3.6 MỘT SỐ KIẾN NGHỊ	271
3.6.1 Đối với các doanh nghiệp và Hiệp hội ngành hàng.....	271
3.6.2 Đối với các cơ quan quản lý nhà nước	278
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT.....	284
TÀI LIỆU THAM KHẢO	286

BẢO VỆ DOANH NGHIỆP TRONG THƯƠNG MẠI QUỐC TẾ

Chịu trách nhiệm xuất bản

Giám đốc **ĐỖ VĂN CHIẾN**
Tổng Biên tập **ĐẶNG THỊ NGỌC THU**

Biên tập: ĐÀO MINH - VŨ TRƯỜNG
Chế bản: NGUYỄN SINH - LÊ HÙNG
Sửa bản in: VŨ TRƯỜNG - NGUYỄN HƯƠNG
Thiết kế bìa: TẠ HUÂN

NHÀ XUẤT BẢN CÔNG THƯƠNG

Trụ sở: 46 - Ngô Quyền, Hoàn Kiếm, Hà Nội

Điện thoại: 04-38260835

Fax: 04-39340599

E-mail: nxbct@moit.gov.vn